

גליון תתלג + ערש"ק פרשת שלח

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

כיבוש ארץ ישראל – כמו לחם?

עבודת המרגלים שבכל דור

בגדרי חיוב "וראתם" שבציצית

'קנייטש' בסידור

מכון אור החסידות

סניף ארץ הקודש
ת.ד. 2033
כפר חב"ד 6084000
03-738-3734
Likras@likras.org

Or Hachasidus

Head Office
1469 President St. #BSMT
Brooklyn, NY 11213
United States
(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

'קנייטש' בסידור

מ'אבי בטן' החסיד גם לא התפעל. הוא ידע ששם ששלועים מאכל בצורה זו נכונה מקבלים כאבי בטן, וממשיכים לאכול, כך גם בעבודה. חסידים בעבר מעולם לא 'סיימו תפילה'. הם אחוזו תמיד בתפילה.

תפילה, כפי שצריכה להיות

בכל ענין, הן בעבודה של לימוד התורה והן בעבודת התפילה, ישנו ה"עיקרא ושרשא דכולא", וכך גם בעבודת חסידות חב"ד ישנו ה"עיקרא ושרשא דכולא".

כל ענין ההשכלה והשגה בחסידות הוא עבור זה שתהי' 'עבודה' בפועל, ושה'עבודה' בפועל תחדור בגוף כך שהגוף עצמו ינהג כפי שצריך להיות על פי דרכי התורה והחסידות...

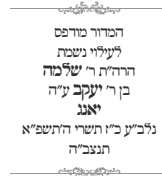
...קשה לדבר על האופן של התפילה בימינו, תוך כדי שעושים קשר הדלי"ת והיו"ד [בתפילין], אומרים קרבנות ("דאוונט מען פון פארנט"), אומרים 'הודו' ו'ברוך שאמר' וכבר מוכנים ל'ברכו', נותנים צעקה "שמע ישראל" וכבר מתפללים שמונה-עשרה, אין מדקדקים לענות אמן יהא-שמי-רבה, מניחים תפלין ר"ת ו'עלינו' אומרים כבר בפרוודור, וכשנוצרת שיחת דברים מעניינת מתעכבים, עבור זה יש זמן.

יש לעסוק בעבודת התפילה כפי שצריכה להיות, יש גם להתוועד. ההתוועדות אינה – 'משקה' וכיבוד ("בראנפֿען מיטן פֿארבייסן"), העיקר בהתוועדות – מה שיתקבל ממנה.

לאחר כל התוועדות ה' ה'בכ' [-התוצאה]. אשר על כן [בעקבות הדיברות בהתוועדות, אזי] - צריכים להיות 'מתפלל', יש לעשות 'קנייטש' [=קמט] בסידור, להתפלל צריכים להתפלל את הכל אולם יש לסמן 'קנייטש' בסידור, מ'הודו' עד 'ברוך שאמר' - 'תחנה' ("א סטאנציע") - חסידים נהגו בעבר לנסוע במחלקה הרביעית וללכת רגלית, כיום ה'אופנה' לטוס עם מטוס - מ'מורה אני' עד 'הודו' זוהי גם 'תחנה גדולה'.

יש להתחיל ללכת ל'חדר', צריכים להיות חכמים יותר וממילא יהיו יותר יראי-שמים.

(תרגום מספר השיחות ה'תש"ז עמ' 98-96)

פתח דבר

בעזה"י"ת.

לקראת שבת קודש פרשת **שֹׁחֵי**, הנו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס '**קִרְאָת שַׁבָּת**' (גליון תתל), והוא אוצר בלום בעניי הפרשה מתוך רכבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת לְמֹדַע, שְׁבֻדָּךְ כִּלָּה לֹא הֻבְּאוּ
הַבִּיאָוִרִים כְּאֹפֶן אֲמִירָתָם, וְאָף עֲבִדוֹ
מִחֲדָשׁ וְנִעְרְבוּ עַיִ חֲבֵרֵי הַמַּעֲרָכָה, וְלִפְעָמִים
בִּנְתַּת הַעֲבִידוֹת הוֹשֵׁמָה רִיבֵי הַשְׁקוּט בְּפִרְמֵי
הַנְּעִינִים וְהִרְחַבְתָּם עִם הַמְּקֻרֹת כִּפִּי שֶׁהֵם
מוֹפִיעִים בְּמֻקְרֹם [וּבִפְרָט, בְּמִדּוֹר "חִידוּשֵׁי
סוֹגִיּוֹת", שְׂמוֹפִיעִים כֹּאֵן רַק עֵינֵי הַדְּבָרִים],
וְיֵשׁ לְהִיפֵךְ, אֲשֶׁר הַבִּיאָוִרִים נֶאֱמָרוּ בְּקִצּוֹר
וּכְאֵן הִרְחִבּוּ וְנִתְבָּאֲרוּ יוֹתֵר עַ"פ הַמְּבֹאֵר
בְּמֻקְדָּמוֹת אֲחֵרִים בְּתוֹרַת רִבְנֵנוּ. וּפְשׁוּט
שֶׁמִּנְעֻמָּה הַמוֹשָׁה וְקוֹצֵר דַּעַת הַעוֹרֵכִים יִתְכַּן
שִׁימָצֵא טַעְמוֹת וּכְוִי"ב, וְהֵם עַל אַחֲרִית
הַמַּעֲרָכָה כִּלָּבֵד, וְשִׁינְאוֹת מִי יִבִּין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה זו
 שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיניין
 במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן
 הננינים), וימצא טוב, ויזכר לעמוד בעצמו
 על אמיתת הדברים.

ויהי"ר שנוכח לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונוכח לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא
מכון אור החסידות

תוכן ענינים

מקרא אני דורש.....ג.
"לחמנו הם" – מדוע לחם דוקא?

איפה רואים בדברי יהושע וכלב תשובה לפחד מחוזק האויבים ? /
האם כיבוש ארץ ישראל הוא דבר המוכרח כמו לחם ? / ביאור דברי
רש"י שאופן כיבוש ארץ ישראל יהי' ש"נאכלם כלחם"

(ע"פ לקוטי שיחות ה"ה עמ' 161 ואילך)

פגיונים ☹️ עיונים וביאורים קצרים ה.

בין מרגלי משה למרגלי יהושע (ע"פ ספר השוואת תנש"א ח"ב עמ' 618 ואילך)

במה חטאו המרגלים? (ע"פ לקו"ש חי"ח עמ' 141 ואילך)

ייגה של תודה.....ו.
עבודת המרגלים שבכל דור

במה חטאו המרגלים, והלא מילאו את שליחותו של משה? / מדוע הכרחי לומר שקיים ציווי ה' הוא אפשרי? / מפני מה חייבים לקיים את המצוות בדרך הטבע דווקא? / וכיצד ארץ ישראל היא מעין קיום המצוות?

(ע"פ לקוטי שידות חי"ג עמ' 39 ואילך)

פגיונים 🌀 דרוש ואגדה י
עדות החלה על האמונה הטהורה (ע"פ לקסי שיחות ח"ח עמ' 183 ואילך)

מדוע חשבו ישראל להיפטר מן המצוות במדבר? (ע"פ לקוטי שידות חב"ח עמ' 93 ואילך)

חידושי סוגיות..... י"א
בגדרי חיוב וראיתם כציצית

יסיק דנחלקו בזה הרמב"ם והטור אם הוא גוף המצוה ממש או ענין בפ"ע, וידון במקורות מן הש"ס לכל שיטה / עפ"י ידון לענין מח' הפוסקים בטלית קטן אם ללבשו על הבגדים או תחתיהם

(ע"פ לקוטי שיחות חל"צ עמ' 95 ואילך)

תורת חיים טו

יגעת ומצאת!

דרכי החסידות טז
'קנייטש' בסידור

העזרת חיים

מכתבי עצה והודרכה בעבודת הש"ת בחיי היום יום

יגעת ומצאת!

לאט לאט וביגיעה

ומה שכותב במכתבו ומרעיש בעינין קבלת מענה על כמה וכמה מעניניו . הנקודה היא, אשר העבודה בקדושה היא לאט לאט וביגיעה.

ובמילא אין לתבוע מהשם יתברך אשר עמהם יהי' נס ולפתע פתאום בלא יגיעה מתאימה יהפך מן הקצה אל הקצה, ולאידך גיסא מובטחים הם על פי פסק דין תורתנו הקדושה יגעת ומצאת...

(אנרות קודש ח"י עמ' ע"ט)

אין צורך לשית עצות – יגעת ומצאת!

במענה על מכתבו . . בו כותב אודות מצב רוחו שאינו כדבעי ועל מיעוט החיות בלימודו וכו' ומסיים שאינו יודע לשית עצות בנפשו.

והנה אינו צריך לשית עצות, כי כבר ידועה עצה היעוצה מתורתנו הק' בכל הנ"ל אשר יגעת ולא מצאת אל תאמין ובו הדבר תלוי להצליח בלימוד תורת הנגלה ותורת החסידות וגם שיהי' הלימוד בחיות כדבעי, אלא שכמו שלכל דבר צריך סייעתא דשמיא שגם הנ"ל בכלל זה, צריך הוא לשמור את שלשת השיעורים השווים לכל נפש מתקנת כ"ק מ"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע והם בחומש תהלים ותניא הידועים, וכן מהנכון שבכל יום מימות החול קודם תפלת הבקר יתן איזה פרוטות לצדקה שזהו סגולה שתקובל התפלה, ובטח למד בעיון ומקיים מ"ש בלקו"ת סד"ה תחת אשר לא עבדת כו'.

(אנרות קודש ח"י עמ' כח)

אופן היגיעה – לפי הכשרונות

במה שכותב שאינו רואה סימן ברכה בהלימוד, הנה על פי מאמר רז"ל "יגעת ומצאת תאמין", הכוונה בזה יגיעה שלו, היינו לימוד באופן המתאים לכוחותיו וכשרונותיו הוא יעמוד וייגע בתורה, ומובן שבעל כשרונות טובים איננו יוצא בזה שלומד כהבעל כשרונות רגילים, שהרי בערכו איננו יגע.

וכיון שאין אדם מעיד על עצמו, הנה האמת בזה יכול להוודע מהראש ישיבה והמשפיע שלו שהרי מכירים הם אותו וכשרונותיו התמדתו ושקידתו.

(אנרות קודש ח"י עמ' מב)

שירוך לאלמן – יגעת ומצאת!

במענה לשאלתו ביחס למצבו המשפחתי, ישנה על כך הוראה ברורה בתורתנו הקדושה, תורת חיים, הוראה בחיים, שיש לעשות במרץ הראוי (כמובן בדרכי צניעות) אודות שידוך מתאים עבורו. וכיון שכך אומרת התורה, באופן מוחלט - בוודאי הדבר טוב לכל אלו שיכולים להיות שייכים לזה, ובנידון זה - טובה לו וטובה לבתו שתחי'.

גם מובן מאליו, שזה לא כל כך קל למצוא שידוך מתאים, אבל לכך ישנה ההבטחה יגעת ומצאת - שאם פועלים במרץ ובכונה טובה, הקב"ה עוזר ומצליחים. והרי זה מיותר להדגיש עבורו שתוספת בקביעות עיתים לתורה וקיום המצוות בהידור, מוסיפה בברכות מהשם יתברך.

(תרומם מאנרות קודש ח"י עמ' רל"ח)

מקרא אני הדרש

ביאורים בפשוטו של מקרא

"לחמנו הם" – מדוע לחם דוקא?

איפה רואים בדברי יהושע וכלב תשובה לפחד מחוזק האויבים? / האם כיבוש ארץ ישראל הוא דבר המוכרח כמו לחם? / ביאור דברי רש"י שאופן כיבוש ארץ ישראל יהי' ש"נאכלם כלחם"

לאחר שהמרגלים הביאו בדבריהם לתלונה של בני ישראל כנגד הכניסה לארץ ישראל, מספר הכתוב שיהושע וכלב פנו אל "עדת בני ישראל" ודיברו עמהם בשבח ארץ ישראל, ובתוך הדברים אמרו (יד, ח-ט):

"אם חפץ בנו ה', והביא אותנו אל הארץ הזאת ונתנה לנו, ארץ אשר היא זבת חלב ודבש. אך בה' אל תמרודו, ואתם אל תיראו את עם הארץ, כי לחמנו הם וגו'".

ולפי פשוטו כוונת דימוי זה – "לחמנו הם" – היא, שכיבוש "עם הארץ" יהי' בנקל, כמו שאכילה היא דבר קל (שהרי אין המאכל "מתקומם" כנגד האוכל אותו); והיינו, שיהושע וכלב אמרו שאין מה לחשוש מפני יושבי הארץ, כי בוודאי יינתנו ביד ישראל, כמו מאכל הנתון ביד האוכל ואוכלו כרצונם.

וכן פירש בתרגום אונקלוס: "ואתון לא תדחלון מן עמא דארעא, ארי בידנא מסירין איניון" (וכן הוא בתרגום יונתן בן עוזיאל).

ולכאורה זו גם כוונת רש"י בפירושו, וז"ל:

"כי לחמנו הם – נאכלם כלחם".

ב. אך צריך ביאור מה שמדגיש רש"י "נאכלם כלחם":

תוכן זה של אכילה בנקל מתאים הוא לכל מאכל, ואם כן הי' צריך רש"י לכתוב "נאכלם כמאכל" – ומהו הדיוק "כלחם" דוקא?

ואמנם לשון הכתוב הוא "לחמנו הם" – אך במקומות אחרים מצינו שכתוב "לחם"

"עיקר מצות טלית קטן ללבשו על בגדיו כדי שתמיד יראה ויזכור המצות". ובמג"א שם "ובכתבים (היינו כתבי האריז"ל), דטלית קטן דוקא תחת בגדיו". ובפשטות חילוק שיטות זה הוא המקור לשינוי מנהגים שמצינו בלבישת ט"ק, דהנהגים ללבוש הט"ק על בגדיהם למעלה אזלי כפסק המחבר בשו"ע; והלובשים הט"ק מתחת לבגדיהם נוהגים כדעת המג"א ע"פ כתבי האריז"ל (ולא באו הדברים כאן להכריע ולקבוע בזה, דנהרא נהרא ופשטיה, רק לבאר טעמי המנהגים לכאן ולכאן. ועיי"ע לכללות השאלה בשו"ת יחווה דעת ח"ב ס"א ובנסמן שם).

וּבְאִוְרָה יֵשׁ לַתְּמוּהָ עַל עֵצִים הָעֲנִיִן
דלבישת ציצית מתחת להבגדים – שהרי הטעם לכך שהציציות צריכות להיות מגולות – הוא ע"פ מה דאמר קרא (שהוא תוכן מצות ציצית) בפירוש "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' גו'", וגם דרשינן במנחות שם "וראיתם אותו וזכרתם ועשיתם – ראייה מביאה לידי זכירה כו'", וכיון שטעם לבישת ציצית הוא בכדי לזכור כל המצות כמ"ש וראיתם אותו וזכרתם גו', וכלשון אדה"ז בשו"ע שם – יש להבין למה ע"פ כתבי האריז"ל אין הציציות צריכות להיות מגולות. ואף שבפע"ח ריש שער הציצית נאמר בזה טעם ע"פ קבלה – טעמא בעי, שהרי לא יצויר שהמקובלים יהיו נגד התלמוד כו' (עיי' שער הכולל בתחילתו).

וּלְדַבְּרֵינוּ אתי שפיר, די"ל דלדעת המחבר "עיקר מצות טלית קטן ללבושו על בגדיו כדי שתמיד יראהו ויזכור המצות"

לפי שקאי בשיטת הטור הנ"ל, וכמפורש בחיבורו ב"י בסי' ח שדין הנ"ל הוא "ממה שאמר (הטור) בסימן כד כי עיקר מצותה על זכירת המצות ובכל שעה ובכל רגע צריך שיזכור נראה שעיקר מצות טלית קטן ללבושו מלמעלה כדי שתמיד יראהו ויזכור המצות". אבל לפי מ"ש בכתבי האריז"ל, ענין טלית קטן אינו אלא בשביל קיום מצות ציצית לבד, ומה"ט היה מניח למטה תחת כל הלבושים, לפי שבט"ק אינו נוגע הענין ד"וראיתם אותו וגו'" כי אם בטלית גדול.

וּכְמוֹדָגֶשׁ גַּם בַּהֲחִילוֹק בְּנוּגַע לְצִיצִית בְּלִילָה: ע"פ הפסק בשו"ע ריש סי' יח "לילה לאו זמן ציצית הוא דאמעית מוראיתם אותו" – אתמעט כל מה שלובש בלילה או כסות לילה וכו'; ואילו בפע"ח שם מחלק בזה: "אין טלית וציצית בלילה . . אך הט"ק צריך שישכב עמו אפי' במטה . . לעולם לא יתבטל . . אפילו בלילה אינו נפסק רק של גדלות לבדו הוא שמתבטל אבל ציצית (דט"ק) . . לעולם לא יתבטל אפי' בלילה לכן נקרא ט"ג וט"ק ולכן ראוי ליזהר שלא להסיר מעליו ט"ק בשום זמן אפילו בהיותו ישן רק בכניסתו למרחץ, לכך ראה דוד עצמו ערום במרחץ ולא בהיותו ישן כי אז היה לו ט"ק כנ"ל". והיינו כי ע"פ כתבי האריז"ל אין תקנת הט"ק בעיקרה בשביל קיום מצות "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'". וע"ע בלקו"ש חל"ג שלח ג מה שיש לפלפל עוד עפ"י כל הנ"ל בחילוק המנהגים בין הלובשים ט"ק תחת הבגדים אם מניחים עכ"פ הציציות עצמן מבחוץ או לאו.

ורש"י מפרש לשון זו בהרחבה: "**כֹּל דְּבַר מֵאֲכָל קָרוֹי לַחֵם**" (ויצא לא, נד. וראה גם מקץ מג, לב. יתרו יח, יב. ועוד); ומעתה צריך ביאור לשון רש"י בנידון דידן, שמשמע שנתכוון להשוות לאכילת לחם דוקא – במובנה המצומצם של תיבה זו.

[ולהעיר, שיש מפרשים ש"צמצמו" עוד יותר ופירשו שהדיוק כאן הוא (לא לחם סתם, אלא) "לחמנו" – הלחם שֵׁלֵנוּ, והיינו הלחם שניתן לישראל מן השמים בהיותם במדבר והוא המן (כן הוא במשכיל לדוד כאן): "הכוונה לומר כלחם דידן דהיינו המן . . ורוצה לומר כשם שבלחמנו בלי טורח משתנה בפנינו טעמו . . כן ממילא יהיו הרוגים ואבודים לפנינו .. מבלי שנצטרך לטרוח". ועד"ז בבאר בשדה].

אלא שבלשון רש"י אין מתאים לפרש כן, כי לפי זה הי' צריך להדגיש זה ולומר "נאכלם כֹּל־לחמנו" – והרי רש"י כתב "**כֹּל־לחם פתם**, ומשמע שכוונתו לעצם ענין ה"לחם".

ג. לכאורה הי' אפשר לפרש (וראה משכיל לדוד כאן), שהדיוק ב"לחם" הוא – שהוא נגמר כבר וראוי לאכילה מיד, **לֹא־לִירְחָא כֹּלֵל**; וזו הכוונה בהאמירה "ואתם **אֵל תִּירְאוּ** את עם הארץ **כִּי־לַחְמָנוּ הֵם**" – שאם "בה' אל תמרודו" (כתחילת הפסוק), אז לא יצטרכו לירא כֹּלֵל מפני יושבי הארץ, כי לא יהי' צורך במלחמה וטירחא אלא יפלו מאליהם.

[אך כיון שכן "מרדו" בחטא המרגלים לא זכו לזה, אלא הי' צורך במלחמה, כמסופר בספר יהושע (ז, ג ואילך). וגם בתחילת הכיבוש – ביריחו, הוצרכו לתקוע בשופר ולהקיף ז' הקפות כו' (יהושע ו)].

אבל אין זה מספיק לבאר הדיוק ד"לחם", שהרי **כֹּלֵל מֵאֲכָל** ישנו כמו שהוא לאחר שנגמר וראוי לאכילה (וכמו בשר לאחר הבישול), ואין זה שייך ל"לחם" דוקא. ובפרשה זו גופא למדנו (יג, כ כפרש"י): "**והימים ימי בכורי ענבים – שהענבים מתבשלין כו'**".

וגם בעצם הענין, הרי כד דייקת בלשון "אל תיראו" אין זה מכריח שלא תהי' מלחמה כלל – שהרי מצינו בפירוש בפרשת שופטים (כ, ג) שמתאימה לשון זו גם כשהולכים למלחמה: "אתם קרבים היום **לְמַלְחָמָה** על אויביכם . . **אֵל תִּירְאוּ** מפניהם" (וראה גם דברים ג, כב: "אל תיראום").

ד. ונראה, שפירוש זה ברש"י מחובר הוא עם מה שכתב ב'דיבור' הקודם, וז"ל:

"**אֵל תִּמְרֹדוּ – ושוב 'ואתם אֵל תִּירְאוּ'**".

ביאור הענין:

המרגלים הפחידו את העם ואמרו ש"עז העם היושב בארץ", "וכל העם אשר ראינו בתוכה אנשי מדות", עד כדי כך ש"ונהי בעינינו כחגבים וגו'" (יג, כח-לג).

ומעתה, כאשר באים יהושע וכלב לשכנע שאין לחשוש, "**אֵל תִּירְאוּ** את עם הארץ" – מוכרחים הם להסביר: **מדוע** באמת אין לפחד? והרי לא הכחישו את סיפורי המרגלים וטענו שאינם אמת!

[יתירה מזו: הרי לאחר מכן מספר הכתוב שבני ישראל מצד עצמם באו ואמרו "הננו ועלינו וגו'", ומשה רבינו שלל זאת והפחיד אותם מפני גבורתם של יושבי הארץ – "אל תעלו . . ולא תנגפו לפני אויביכם, כי העמלקי והכנעני שם לפניכם ונפלתם בחרב וגו'" (יד, מ-מג); הרי שמשה בעצמו "מסכים" לזה שיש מה לפחד!]

ולכאורה ה' אפשר ללמוד, שההסבר הוא בהמשך הלשון: "אל תיראו את עם הארץ – כי אֶחָמְנוּ הֵם", וכוונתם בזה, ש"לחם" הוא דבר המוכרח שאי אפשר לחיות בלעדיו; והיינו, שאמנם יש צדק בהטענה על גבורתם של יושבי הארץ, אבל כיון שאין בפני ישראל ברירה אחרת ויש נחיצות ודחיפות להיכנס לארץ ישראל ולכובשם – הרי מוכרחים לעשות זאת בלי להתחשב בהחששות.

אמנם הבנה זו אינה מיושבת, שהרי בפועל רואים שלאחר מכן התקיימו ישראל במשך קרוב לארבעים שנה במדבר ולא נכנסו לארץ ישראל – ומזה מוכח, שאין הכניסה לארץ וכיבוש יושבי דבר המוכרח כמו "לחם"!

ה. וזהו שמחדש רש"י באומרו "אל תמרודו – ושוב ואתם אף תיראו", שהטעם לזה שאין צריך לפחד מיושבי הארץ נמצא במלים הקודמות שבפסוק: "אך בה' אף תמרודו", והיינו, ש"אל תיראו" הוא תוצאה של "אל תמרודו":

אמת הדבר ש"עז העם היושב בארץ" ויש צד לפחד מהם – אבל כאשר "בה' אל תמרודו", תקיימו את רצון ה', אזי אין מקום לפחד מאף אחד (אפילו בדרכי הטבע).

אמנם לפי זה מתעוררת השאלה – אם הטעם לזה ש"אל תיראו" הוא מפני ש"בה' אל תמרודו", מהו שממשיכים יהושע וכלב ואומרים "כי אֶחָמְנוּ הֵם"?

על זה מפרש רש"י "נאכלם כלחם" – שהשוואה ל"לחם" היא (לא בענין הנחיצות וההכרח, כנ"ל ס"ד, אלא) באופן האכילה, והיינו, שהיסוד הכללי לזה שאין צריך לפחד מפני יושבי הארץ הוא מפני שהולכים בכוחו של הקב"ה ("אך בה' אל תמרודו"), ולאחר מכן נוספת הדגשה פרטית בזה, שאופן הנתינה מצד הקב"ה יהי כמו "לחם" (ראה גם באר בשדה כאן):

כבר למדנו בספר שמות (בשלח טז, ז-ח ובפרש"י), שכאשר ביקשו ישראל לחם, נתן להם הקב"ה אותו "דרך חיבה" ו"בפנים מאירות" (והי' זה דוקא ב"לחם", ש"שאלו כהוגן" – ואילו את ה"בשר" קיבלו גם כן, אבל באופן אחר כו');:

ואף כאן אומרים יהושע וכלב, שאין מקום לפחד כלל בעת שבאים לכבוש את הארץ, "כי אֶחָמְנוּ הֵם" – הקב"ה יתן אותם ביד ישראל כמו לחם, שניתן מתוך הארת פנים מלמעלה וב"דרך חיבה", ודו"ק.

דרשה זו (וכן לפי הדרשות שלהלן שם: תניא אידך . . ראה מצוה זו וזכור מצוה אחרת הסמוכה לה ואיזו זו מצות כלאים . . תניא אידך וראיתם אותו . . כיון שנתחייב אדם במצוה זו נתחייב בכל מצות (כולן), פירוש "וראיתם אותו וזכרתם גו'" אינו שיראו אותן כפשוטו כו'. והכי נמי משמע בברכות יב: "פרשת ציצית . . יש בה חמשה דברים מצות ציצית . . עול מצות . . דכתיב וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ציצית דכתיב ועשו להם ציצית וגו'". ומשמע, שעול מצות, שהוא "וראיתם אותו וגו'", הוא דבר נוסף במצות ציצית. ומעתה דאמרין דכן ס"ל להרמב"ם, יומתק לשונו בהל' ק"ש פ"א ה"ב "ואח"כ פרשת ציצית שגם היא יש בה ציווי זכירת כל המצות", ולא כפרש"י בברכות שם שפי' "עול מצות – ועשיתם כל מצותי". כי להרמב"ם גם זכירת המצות, הכתוב "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'", אינה מגוף מצות ציצית אלא דבר נוסף – עול מצות שנאמר ב"פרשת ציצית".

והנה כ"ז הוא בקיום מצות ציצית מעיקר הדין, היינו בטלית גדול, דגם להדיעה שאין "וראיתם אותו" מגוף המצוה, ה"ה פרט בהמצוה, ובמילא פשוט דמצות טלית גדול היא ללובשו ע"ג הבגדים באופן שיש בו "וראיתם אותו וזכרתם גו'". אבל לענין ט"ק, פליגי הפוסקים אם תקנו שהאדם יקיים כל הזמן מצות ציצית בפני עצמה כמצוה פרטית (נוסף על קיום מצות ציצית בט"ג, שמקיים בו (גם) וראיתם אותו), או שכל עיקר התקנה דט"ק היתה כדי לזכור את כל המצות תמיד.

דהנה כתב המחבר בשו"ע סי' ח סי"א

אותה הכוונה". די"ל שזה אינו אלא לשיטת הטור ד"וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'" הוא מגוף מצות ציצית. אבל לדעת הרמב"ם הנ"ל דאינו מגוף המצוה, י"ל ד(אף אם נדייק בתיבת "למען" כדברי הב"ח שם גבי תפלין וסוכה) שאני ציצית מתפלין וסוכה, דבתפלין וסוכה נאמרה תיבת "למען" על קיום המצוה, "והיה לך לאות גו' למען תהיה תורת ה' בפניך כי ביד חזקה הוציאך ה' ממצרים", "בסוכות תשבו גו' למען ידעו דורותיכם גו'", ואילו בציצית – הכתוב "למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי" בא בהמשך להכתוב "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אותם", שלדיעה הנ"ל אינו מגוף קיום המצוה.

ובאמת גם לעיל מיניה מצינו דעל מ"ש הטור סי' כד "גדולה מצות ציצית ששקולה כנגד כל המצות דכתיב וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' ציצית עולה ת"ר וח' חוטין וה' קשרים י"ג הרי תרי"ג – פירש הב"ח שהכל "הוא גורם לזכרון, דע"י שיעלה על מחשבתו דציצית עולה כו' תרי"ג ע"י כך יזכור כל תרי"ג מצות". ע"ש בפרטיות. והוא דלא כפשטות הפי', שהיא מצ"ע שקולה.

ונראה דהרמב"ם דפליג עליה וסבר שאין ראיתם מגוף המצוה, יליף לה מהא דמנחות מג: "ורבנן האי וראיתם אותו מאי עבדי ליה כו'", דמשמע דסבירא להו שאינו מעיקר המצוה. ויתירה מזו משמע שא"צ שיראו אותן כפשוטו. וכ"מ גם מזה ש"מבעי להו לכדתניא וראיתם אותו וזכרתם ראה מצוה זו וזכור מצוה אחרת התלויה בו ואיזו זו קרית שמע", דלפי

כו"כ שינויים בין מרגלי משה למרגלי יהושע על פי יסוד זה).

במה חטאו המרגלים?

שלח לך אנשים

למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים, לפי שלקחה על עסקי דיבה, שדברה באחי, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר (יג.ב.רש"י)

ידועה הקושיא העצומה אודות מעשה המרגלים, דלכאורה אינו מובן כלל גודל פשעם, ובלשון הרמב"ן: "משה אמר להם וראיתם את הארץ מה היא ואת העם היושב עלי' כו', ועכ"פ היו צריכים להשיבו על מה שציווה אותם, ומה פשעם ומה חטאתם כשאמרו לו אפס כי עז העם כו', וכי על מנת שיעידו לו שקר שלח אותם"?

ויש לבאר, שרש"י תירץ קושיא זו בדבריו "למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים, לפי שלקחה על עסקי דיבה, שדברה באחי":

מרים לא דברה על משה דברי שקר, ואפי' "לא נתכוונה לגנותו" (רש"י בהעלותך יב.א), ומה שלקחה הי' "על עסקי דיבה, שדברה באחי", היינו שהי' פסול בעצם הדיבור אודות משה. והיינו, שגם אם לא הבינה את הנהגת משה, הי' לה לשאלו על דבר זה בצנעה, ולא לדבר על זה באריכות וברבים, כי עצם הדיבור בסגנון זה אודות הנהגת משה אינו מביא לשבחו של משה אלא להיפך.

וזה הי' גם חטאם של המרגלים: אף שהי' קשה להם איך יכבשו את האומות העזות שבארץ, מכל מקום לא הי' להם לדבר על דבר זה באריכות וברבים, אלא היו יכולים להזכיר זאת בקיצור או לדבר עם משה בחשאי. וכאשר מדברים באריכות וברבים, באופן של "דיבה" - הרי התוצאה מזה היא מרידה בהשי"ת, וכפי שאכן אמרו בני ישראל לבסוף "נתנה ראש ונשובה מצרימה" (יד.ד).

וזהו הטעם שסמכה התורה פרשיות אלו, ללמדנו מהות חטאם של המרגלים, שהיא "עסקי דיבה".

בין מרגלי משה למרגלי יהושע

שלח לך אנשים ויתרו את ארץ כנען אשר אני נתן לך ישראל

(יג.ב)

אחד השינויים שמצינו בין המרגלים ששלח משה (בפרשתנו) למרגלים ששלח יהושע (בהפטרות פרשתנו) הוא, שהמרגלים ששלח משה יצאו בידיעת כל בני ישראל, וגם לא הטמינו והסתירו עצמם מיושבי הארץ, ואילו מרגלי יהושע היו "מרגלים חרש" (יהושע ב.א) - הן בנוגע לבני ישראל, ש"בסתר שלחם" (רד"ק עה"פ), והן בנוגע ליושבי הארץ, שהשתדלו להסתתר ולהתחבא מפניהם (ראה רש"י ורד"ק בפירוש תיבת "חרש").

ויש לומר הביאור בהבדל זה:

שילוח מרגלים יכול להיות לצורך שתי מטרות (ראה רמב"ן ריש פרשתנו): א. להקל את כיבוש הארץ, שידעו "מאיזה צד יהי' נוח לכבוש את הארץ". ב. לדעת טיב הארץ ומעלותי', כי כאשר ייגידו להם כל עניני הארץ לשמחם במעלותי', אזי יעלו בה בחפץ גדול".

והנה, אילו הי' משה נכנס לארץ, הי' כיבושה נעשה על ידי הקב"ה באופן נסי לגמרי, כמו שהוכיח משה את המרגלים "ה' אלקיכם ההולך לפניכם הוא ילחם לכם" (דברים א.ל). וא"כ לא היו בני ישראל צריכים לבדוק את הדרך ש"נוח לכבוש הארץ" בדרך הטבע, ושילוח המרגלים הי' רק כדי לברר מעלת הארץ וטיבה, כדי ש"יעלו בה בחפץ גדול".

אמנם, כיבוש הארץ על ידי יהושע לא הי' באופן נסי כל כך, והזקק גם לפעולות בדרך הטבע, ומשום כך שלח מרגלים לדעת איך "לכבוש את הארץ", כדרך הבאים להלחם בארץ נכרי'.

ועל פי זה יובן הטעם שמרגלי משה לא הסתירו עצמם, כי כיבוש משה הי' צריך להיות באופן נסי, ולכן לא חששו מסכנה טבעית. אבל מרגלי יהושע הסתירו והטמינו עצמם, כי פעלו בדרך הטבע (ועיי' במקור הדברים, שם נתבאר עוד

"שהוא דומה לציצית של ראש שנא' ויקחני בציצית ראשי", ולא פי' שהוא מלשון ראייה [מיהא אחרי שהשמיענו רחמנא דאיכא עוד זהירות מלבד גוף המצוה, שהוא דין וראיתם, שוב הוי זהירות זו בגדר דין נוסף בתוך מצות הציצית עצמה (ולא מצוה אחרת בפ"ע). ולהכי גם לדעת הרמב"ם שפיר למדין (שם פ"ג ה"ז) מ"וראיתם אותו" לדיני מצות ציצית, שאין לילה זמן ציצית] משא"כ הטור ס"ל ד"וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'" הוא מגוף מצות ציצית (וכן מפורש כבר בזהר פרשתנו "ציצית פקודא דא איהו לאדכרא כל פקודי אורייתא כו"). ולהכי אין לחלקם לב' ענינים, וכמפורש בלשונו "להיות כל אדם זהיר וזריז במצות ציצית . . כי עיקר מצותה על זכירת המצות" (וכ"מ מדברי רבינו יונה בספר היראה קרוב לתחלתו, וכמו שהביא בביאור הגר"א בשו"ע שם רסכ"ד. וראה גם שו"ת הריב"ש ח"ב סקכ"ו (הובא בב"י שם סכ"ד). פסקי דינים להצ"צ לאור"ח ס"ח אות ז).

ומצינו אסמכתא לפרש כן דעת הטור, מהא דביאר הב"ח ר"ס כה על מה שהקדים הטור החיוב להתעטף בציצית לפני הנחת תפלין "לפי שציצית באים כדי לזכור כל המצות, אבל התפלין היא מצוה יחידית כו". ולהעיר עוד מדברי הב"ח סי' ח ותרכה בהטעם שהביא הטור הכוונה במצות ציצית "ויכוין בהתעטפו שצינו המקום להתעטף כדי שנוכח כל מצותיו לעשותם" אף "שאינן זה מדרכו בחיבורו זה לבאר כוונה לשום מקרא שבתורה", "דלפי שכתוב בפרשת ציצית למען תזכרו גו' יורה כי עיקר המצוה וקיומה תלויות בכוונתה שיכוין בשעת קיום המצוה", "שלא קיים המצוה כתיקונה אם לא יכוין

מצות ציצית (כתיקונה) הוא כאשר ישנו ה"וראיתם אותו" בפועל, או שישנה האפשרות לראות הציצית, הרי אם חסר בזה - לא קיים מצות ציצית (כתיקונה); משא"כ לאופן הב' דקיום מצות ציצית הוא בעצם (עשייתו ו)לבישתו, הרי גם כשא"א להיות "וראיתם אותו" קיים מצות ציצית כתיקונה, אלא שחסר דבר הנוסף - השלימות שיש במצות ציצית - קיום ענין "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' גו'".

ולכאורה תליא מילתא בב' הפירושים שמצינו בתיבת "ציצית", כמובא בפרש"י טו, לח: (א) "ע"ש הפתילים התלויים בה כמו ויקחני בציצית ראשי"; (ב) "ציצית על שם וראיתם אותו כמו מציץ מן החרכים", וכן הוא בספרי על הכתוב. והנה לפי הב' דשם "ציצית" הוא ע"ש וראיתם אותו, מובן ד"וראיתם אותו" הוא גדר מצות ציצית, וכשחסר "וראיתם אותו" חסר בחפצא דציצית, ולא קיים מצות ציצית כתיקונה; משא"כ לפי הא' שהוא ע"ש הפתילים, הרי החפצא דציצית אינו אלא הפתילים עצמם, וא"כ קיום המצוה הוא כשלושב בגד עם הפתילים התלויים ויוצאים ממנו.

ומעתה י"ל דבהא קא מיפלגי, דלהרמב"ם "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' גו'" (ש"הכתוב שקלה ותלה בה כל המצות כולן") הוא דבר נוסף על עצם מצות ציצית, שלכן חלקם לב' פירושים בב' הלכות, ומדגיש חילוקם: חיוב ההשתדלות במצות ציצית עצמה "קיום מצוה זו"; הוזהירות במצות ציצית לפי שיש בה עוד ענין (מלבד עצם המצוה) - "שהרי הכתוב שקלה ותלה בה כל המצות כולן". ואכן הרמב"ם בריש הלי' ציצית פי' לשון ציצית

ביאורים בעניני הפרשה על דרך ההסידות

המדרש מדרש
לעילוי נשמת
הרה"ח ר' יהודה לייב ב"ר
מרדכי אברהם ישעי'
ע"ה נפטר
מזכור ב"ק אדמו"ר ז"ע
נפטר ב' ניסן התשפ"ב
תנצבה

עבודת המרגלים שבכל דור

במה חטאו המרגלים, והלא מילאו את שליחותו של משה? / מדוע הכרחי לומר שקיום ציווי ה' הוא אפשרי? / מפני מה חייבים לקיים את המצוות בדרך הטבע דווקא? / וכיצד ארץ ישראל היא מעין קיום המצוות?

מהות שילוח המרגלים ברוחניות, בהקדמה לקיום כל מצווה

בפרשת שלח יש כמה עניינים, תחילתה הוא סיפור שילוח המרגלים וחטאם, ובסיום הפרשה מדובר אודות כמה מצוות: נסכים, חלה, חטאות, עונש מחלל שבת, ואחרונה לכולן מצוות ציצית.

והנה (בהבא לקמן ראה לקוטי שיחות ח"ה עמ' 57 ואילך ובהערות), השם שבו נקראת פרשה בתורה, רומז על תוכן כולה. כמבואר באריכות בספרים, שכל שם דבר בלשון הקודש מורה על תוכן הדבר, ובוודאי שכן הוא בפרשה בתורה, ששמה אשר יקרא לה הוא עניין שמורה על תוכן הפרשה כולה.

ואף ששמות הפרשיות נקבעו רק על פי מנהג ישראל, והן בדרך כלל קשורות לאחת מן התיבות הראשונות של הפרשה, הרי מנהג זה מנהג קדוש הוא, כמבואר בתוס' (ד"ה נפסל – מנחות כ, ב) שמנהג ישראל "תורה היא". וגם אם בפשטות הסיבה לשם זה היא היותו אחד מן התיבות הראשונות, הרי בוודאי אין הדבר בדרך מקרה ח"ו, אלא כך סיבב הקב"ה שתוכן הפרשה יהא מרומז באותו שם שקבעו ישראל קדושים לפרשה זו, במשך כמה וכמה דורות. ומעתה יש לתמוה על שמה של פרשתנו:

פרשת המרגלים הוא סיפור קורות בני ישראל בהיותם במדבר. ולעומת זאת, המצוות שמובאות בסוף הפרשה הן מצוות שנצטוו בהן ישראל לדורות. ואם כן, כיצד נקראת הפרשה כולה, לרבות המצוות שבה, ובתוכן מצוות ציצית שמזכירה את "כל מצוות ה'" (פרשתנו טו, טז), על שם מעשה שהי' בשילוח המרגלים?

יש לבאר כיצד שילוח המרגלים אינו רק מעשה שהי', לפני דורות רבים, אלא הוא

עיון ופולחן בסוגיות הפרשה

המדרש מדרש
לעילוי נשמת
הרב שמעון ב"ר מנחם
שמואל דוד הלוי ע"ה
רייטשוק
נפטר ב' כסלו התשפ"ב
תנצבה

בגדרי חיוב וראיתם בציצית

יסיק דנחלקו בזה הרמב"ם והטור אם הוא נוף המצוה ממש או ענין בפ"ע, וידון במקורות מן הש"ס לכל שיטה / עפ"י דיון לענין מדי הפוסקים בטלית קטן אם ללבשו על הבגדים או תחתיהם

ממצוה זו כו' לעולם ישתדל כו' כדי שיקיים מצוה זו", ובהלכה בפ"ע מבאר הזהירות הבאה מזה, שהציצית מביאה לידי זכירת כל המצוות – "שהרי הכתוב שקלה ותלה בה כל המצוות כולן"; משא"כ הטור כללן ביחד כענין והמשך אחד, ולא הזכיר ע"ד ההשתדלות בקיום מצוות ציצית בפ"ע, כ"א רק הזהירות במצוות ציצית מצד זכירת כל המצוות שבה, ומדייק שענין זה הוא "עיקר מצותה" דציצית. ויל"ע מה ראה הטור לשנות בזה ובמאי קא מיפלגי הכא.

ונראה לחדש דבאמת פלוגתא יסודית נשנתה כאן בגדר הא דאמר קרא "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה'", דהנה דברי הכתוב כאן יש לפרש בשני אופנים: ד"וראיתם אותו וזכרתם" הוא מגוף מצוות ציצית (כדמשמע לכאורה מזה שנאמר בכתוב "והיה לכם לציצית וראיתם אותו גו'"), או ד"וראיתם אותו גו'" הוא דבר נוסף הבא כתוצאה מקיום מצוות ציצית. ונפק"מ לדינא, דלאופן הא' כיון דקיום

כתב הרמב"ם בסוף הל' ציצית "אע"פ שאין אדם מחוייב לקנות לו טלית ולהתעטף בה כדי שיעשה בה ציצית, אין ראוי לאדם חסיד שיפטור עצמו ממצוה זו אלא לעולם ישתדל להיות עטוף בכסות המחוייבת בציצית כדי שיקיים מצוה זו כו'", ובהלכה שלאח"כ: "לעולם יהא אדם זהיר במצוות ציצית שהרי הכתוב שקלה ותלה בה כל המצוות כולן שנאמר (פרשתנו טו, טז) וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה'". והנה הטור אף הוא הזכיר בספרו (או"ח סכ"ד) מעלת הזהירות במצוות ציצית, וז"ל: "אע"פ שאין אדם חייב לקנות טלית... כדי שיתחייב בציצית כו' מ"מ טוב ונכון להיות לו כל אדם זהיר וזריז במצוות ציצית שיהיה לו בגד קטן מצוייץ שילבש אותו כל היום כי עיקר מצותה על זכירת המצוות ובכל שעה ובכל רגע צריך לכך כו'". וחזינן חילוק בין הרמב"ם לטור, דהרמב"ם חילק ההשתדלות והזהירות במצוות ציצית לב' פרטים בב' הלכות, דתחלה קא משתעי במצוות ציצית עצמה, ש"אין ראוי כו' שיפטור עצמו

המצוות (ראה לקוטי תורה בחוקותי מה, ג, מז, ב, ועוד), הוא דווקא בקיומן בגשמיות ובמעשה בפועל.

עדות החלה על האמונה הטהורה

ראשית עריסותכם חלה תרימו תרומה
למה נטמכה פ' חלה לפ' עבודה זרה, לומר לך, שכל המקיים מצות חלה
כאילו בטל עבודה זרה
(טו, כ, ויקרא רבה פס"ו, ו)

יש לבאר שייכות הענינים (ראה קונטרס ומעין מאמר
יז, ועוד):

אמרו חז"ל (שבת לא, א) "אמונת זה סדר זרעים",
ופירשו בתוס' (ד"ה אמונת שם) בשם הירושלמי
שהטעם לזה הוא כי "מאמין בחי העולמים וזורע".
והיינו, שכאשר אדם מישאל זורע את שדהו, אינו
סומך על חוקי הטבע שהזריעה גורמת לצמיחה,
אלא "מאמין בחי העולמים" שהוא ית' יצמיח את
תבואתו, ורק מפני זה הוא "זורע". ומשום כך נרמז
כל סדר זרעים בכתוב בתיבת "אמונת", כי האמונה
היא יסוד וסיבת עבודת איש ישראל בשדהו.

והיינו, לפי שידוע כל אדם מישאל שכל עניני
הטבע והנהגתו נבראים בכל רגע ורגע מחדש ע"י
הקב"ה, וכמאמר "המחדש בטובו בכל יום תמיד
מעשה בראשית" (ברכת יוצר, וראה תניא שער היחוד
והאמונה בתחילתו), וממילא ברור ופשוט שהקב"ה
לבדו הוא המנהיג את העולם, וחוקי הטבע אינם
אלא כגרון ביד החוצב בו, שהקב"ה משתמש בהם
כדי להשפיע לבריותיו, ו"הוא הנותן לך כוח לעשות
חיל" (עקב ח, יח), וכמ"ש "ברכת ה' היא תעשיר"
(משלי י, כב).

וזהו תוכן מצות חלה - שהאדם מבין ומכיר שאין
העיסה באה לו על ידי חוקי הטבע, אלא הקב"ה
לבדו הביא לו את הברכה, וממילא אין התבואה
והעיסה שייכים לו אלא להקב"ה. ולכן הוא נותן
להקב"ה את "ראשית עריסותיכם", לא בתורת
צדקה גרידא, אלא נתינה זו ללמד על הכלל יצאת,
שבאמת העיסה כולה שייכת לו ית'.

וזהו "כל המקיים מצות חלה כאילו ביטל עבודה
זרה", כי בקיום מצות חלה מראה האדם שאין כח
ושליטה לשום דבר מבלעדי ה', ואפי' פרנסתו אינה
מגיעה מעצמה על פי דרכי הטבע, אלא הכל בא
מהקב"ה לבדו.

מדוע חשבו ישראל להיפטר מן המצוות במדבר?

וימצאו איש מקושש עצים ביום השבת
מעשה המקושש הי' כי מיד אחר מעשה מרגלים, דאמר במדרש דלשם
שמים נתבון, שהיו אומרים ישראל, כיון שנגזר עליהן שלא ליכנס לארץ
במעשה מרגלים, שוב אין מחויבין במצוות. עמד וחילל שבת, כדי שיהיה
ויראו אחרים
(טו, לב, תורה אפילו, כ"ב קט, ב)

יש לבאר סברתם של ישראל, דכיון שנגזר שלא
יכנסו לארץ "שוב אין מחויבין במצוות":

מבואר בסה"ק (ראה לקוטי תורה ריש פרשתנו, ועוד),
שיש חילוק גדול בין עבודת בני ישראל במדבר
לעבודתם בארץ הקדושה: במדבר היו ישראל
עוסקים בעבודה רוחנית בלבד, שעיקרה לימוד
התורה והשגחה במחשבה. לעומת זאת, החל
מהכניסה לארץ ישראל צריך האדם לחרוש ולזרוע
ולהתעסק בגשמיות לפרנסתו, ולכן עיקר העבודה
בארץ ישראל היא במצוות מעשיות שמקיימים אותן
בגשמיות.

וזה הי' שורש חטא המרגלים שלא חפצו להיכנס
לארץ, כי חששו שבארץ ישראל לא יוכלו לעבוד
את השי"ת כראוי, וכמאמר "ל (מכילתא בשלח טו, ז)
לא ניתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי המן", שדוקא
אוכלי המן, שהיו עוסקים בעבודה רוחנית ולא היו
שייכים כל כך לעניני גשמיות, יכלו לדרוש בתורה
כראוי.

ולכן, כשנגזר על בני ישראל להישאר במדבר
ארבעים שנה, טעו ישראל לומר ד"שוב אין מחויבין
במצוות", כי חשבו שעליהם לעסוק בעבודה רוחנית
בלבד, עבודת המדבר, ואילו עבודת המצוות
המעשיות שייכת דוקא בארץ ישראל ולא במדבר.

ועל זה בא סיפור המקושש, להורות דאף
ש"לשם שמים נתכוון", ומחשבתו ושכלו היו שלמים
עם הקב"ה ותורתו, מכל מקום, מכיוון שחילל את
השבת במעשה בפועל, נתחייב סקילה, כי "המעשה
הוא העיקר", והעבודה הרוחנית צריכה להתבטא
בקיום מצוות מעשיות בפועל.

והוא הדבר בנוגע לבני ישראל במדבר, שאף
שרוב עסקם הי' בתורה והשגחה בשכל ובמחשבה,
מכל מקום עדיין היו מחויבים במצוות מעשיות,
כי ענין המצוות, שהוא "צוותא" וחיבור עם מצווה

הוראה בעבודתו של יהודי בזמן הזה, בכל מקום שהוא, ועד שהוא יסוד גדול בקיום
המצוות, וכפי שיתבאר.

חטא המרגלים – במסקנא "לא נוכל לעלות"

בפשטות, חטא המרגלים הוא בכך שהוציאו את דיבת הארץ רעה. הם סיפרו ש"עו העם
היושב בארץ והערים בצורות גדולות מאוד, וגם ילידי הענק ראינו שם" (פרשתנו יג, כח).

ולכאורה תמוה: הלא המרגלים בסך הכל מילאו את התפקיד שהטיל עליהם משה.
הפרטים הללו היו חלק משליחותו של משה: "וראיתם את הארץ מה היא, ואת העם היושב
עלי' החזק הוא . . ומה הערים . . הבמחנים אם במבצרים" (שם יח-ט).

ואם כן, אינו מובן במה חטאו המרגלים, הלא הם השיבו את האמת על הפרטים שאותם
נצטוו לבדוק בארץ?

והביאור בכך הוא:

כאשר משה שלח את המרגלים לתור את הארץ, לא הי' זה בכדי לדעת אם כיבוש זה
אפשרי. משה הי' בטוח שאם הקב"ה מצווה על כיבוש הארץ, אין ספק שכך יהי' שיעלו
לארץ ויכבשוה. וכפי שיבואר לקמן, שאין הקב"ה מצווה על דבר שאי אפשר לקיימו.

תפקיד המרגלים הי' רק לבדוק באיזה אופן יהי' קל יותר לכבוש את הארץ, ומהיכן
כדאי יותר להתחיל את הכיבוש. משום שגם אם כיבוש הארץ ייעשה בדרך נסית, עדיין
מצווים בני ישראל להשתדל ולעשות את כל התלוי בהם בדרך הטבע, באופן שימעיט את
מספר הניסים או את פרטי הנס, שהרי כלל הוא "לא עביד קוב"ה ניסא למגנא" (ראה דרשות
הר"ן ד"ח: "שחפץ השי" לקיים מנהגו של עולם בכל מה דאפשר, ושהטבע יקר בעיניו לא ישנהו אלא לצורך
הכרחי").

אך המרגלים שינו משליחותם, ולאחר שמנו את הקשיים בכיבוש הארץ, הוסיפו מסקנא:
"לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו" (שם לא). הם טענו כלפי העם, שלמרות שהקב"ה
מצווה לעלות אל הארץ ולכבושה, הדבר אינו אפשרי עבורם, ובכך התבטא חטאם.

"איני מבקש אלא לפי כוחם"

מן האמור למעלה, נמצא שמסיפור המרגלים עולה יסוד עיקרי בגישת האדם אל המצוות
שהוא מצווה בהן.

לפעמים רואה אדם קשיים מסוימים בקיום מצווה, והוא עלול להתייאש מהאפשרות
לקיומה. ומסיפור המרגלים למדנו, שדעה זו אינה נכונה:

כאשר הקב"ה מצווה דבר מה אל האדם, הרי יסוד עיקרי ביותר הוא לידע שהדבר
אפשרי, גם אם בדרך הטבע לא נראה שיוכל להצליח בקיום הציווי. הקב"ה אינו מבקש

”אלא לפי כוחן” (במדבר רבה פכ”א, כא. וראה ע”ז ג, א), ואם הוא מבקש, אות היא שהדבר בכוחו של האדם.

והלא הדברים קל וחומר: כאשר מדובר על אדם בשר ודם שמבקש דבר מה מחברו, הרי אם רק בדעת ידבר, לא יצווה על דבר שאין ביכולת המצווה לקיימו. ובפרט, כאשר מדובר באומן שבנה בעצמו כלי, שבוודאי אינו מצפה מהכלי שיצליח בעבודה שאינה לפי גדלו וחזקו וצורתו. אלא שמכל מקום, אדם בשר ודם שייך שיטעה בהערכת כחו של המצווה או של הכלי.

ואם בשר ודם אינו מבקש דבר שאינו בכוחו של המצווה, הרי על אחת כמה וכמה בנוגע למלך מלכי המלכים הקב”ה, שהוא עצם הטוב והצדק, שאינו מבקש מאדם לעשות איזה ציווי, אם אין בו כח לקיימו. הקב”ה הוא בעצמו ברא את האדם, והוא נתן בו את הכוחות, ולא שייך ח”ו שיטעה בחשבון אם יכול האדם להצליח לפי כחו או שהדבר למעלה מיכולתו.

וממילא, כאשר יש לאדם ציווי מאת הקב”ה, עליו לידע שבוודאי יכול לקיימו, ואין שום ספק בדבר. ואל לו להיכשל בטעות המרגלים, שלא האמינו ביכולת לכבוש את הארץ כציווי ה’.

יש להשתדל עבור קיום המצווה בדרכי הטבע

והנה, הלימוד מסיפור המרגלים הוא גם לצד השני. כי הנה, ניתן לטעות ולחשוב, שאם הקב”ה ציווה את האדם, ונראה שהדברים אינם אפשריים על פי טבע, יש להאמין שיצליח בעבודתו נגד הטבע, ואין צריך להתאמץ ולעשות תחבולות בדרכי הטבע להצליח בקיום הציווי.

ואף זו טעות היא, וכפי שלומדים מעצם שילוח המרגלים על ידי משה: למרות שהי’ ציווי מהשי”ת לכבוש את הארץ, מכל מקום שלח משה מרגלים לתור אותה ולחפש בדרך הטבע את האפשרויות הנוחה וההגיונית ביותר לכיבוש, ולא הסתפק בדיעה שאם ה’ מצווה בוודאי יצליחו.

כלל הוא בדברי חז”ל שאין סומכין על הנס (ראה פסחים סד, ב. זהר ח”א קיא, ב), וצריך להתאמץ ככל האפשרי להצליח לקיים את המצווה בדרך הטבע.

עניין זה של קיום המצוות בדרך הטבע דווקא הוא יסוד גדול במהות המצוות:

מבואר במדרש (תנחומא נשא טז. וראה תניא פל”ו), שתכלית בריאת העולם הוא מה ש”נתאוהה הקב”ה להיות לו ית’ דירה בתחתונים”. הקב”ה חפץ שיברא עולם גשמי ונחות, ושם דווקא יעמלו בני ישראל בזיכרון וקידוש הדברים הגשמיים, על ידי קיום המצוות וניצול ענייני העולם לשם שמים ולעבודתו ית’, עד שיהי’ העולם כולו ראוי להיות דירה ומשכן לו ית’.

ולכן, על קיום המצוות להיעשות בדרך הטבע דווקא. אילו יקיים האדם את המצוות באמצעות נסים ושידוד מערכות הטבע, הרי לא יהיו ה”תחתונים” דירה לו ית’, כי טבע

העולם עצמו לא נתקדש אלא נתבטל ונשבר. ודווקא כאשר הקיום הוא בדרך הטבע, אז מזדכך ומתקדש הטבע ונעשה דירה לו ית’.

וזוהי עבודת ”שלח . . ויתורו”, על האדם לדעת מצד אחד שבוודאי בכוחו לקיים את המצווה, ומאידך עליו להתייגע להצליח לקיימה בדרך הטבע דווקא, ולהגשים בכך את תכלית בריאת העולם – לעשות דירה לו ית’ בדברים הגשמיים של העולם הזה.

כיצד ארץ ישראל היא מעין קיום המצוות?

והנה, מעשה המרגלים הי’ בקשר לכניסה לארץ ישראל, ומכיוון שנתבאר ששילוח המרגלים הוא יסוד בעבודת קיום כל המצוות, יש לבאר הקשר המיוחד בין עבודת שילוח המרגלים הרוחנית לבין הכניסה לארץ, כי גם הכניסה לארץ ישראל היא עניין גדול וכללי בכל המצוות.

ביאור העניין:

תוכנה הרוחני ומעלתה של ארץ ישראל, הוא ”ארץ אשר . . עיני ה’ אלקיך בה מראשית השנה עד אחרית שנה” (עקב יא, יב), והיינו שבארץ ישראל יש השגחה עליונה על כל פרט ופרט באופן נעלה וגלוי יותר מכל שאר הארצות.

כך מבואר בגמ’ (תענית י, א) אודות עניין ירידת גשמים ”ארץ ישראל נבראת תחילה וכל העולם כולו נברא לבסוף . . ארץ ישראל משקה אותה הקב”ה בעצמו, וכל העולם כולו על ידי שליח . . ארץ ישראל שותה תחילה וכל העולם כולו לבסוף”, וביאר בחדא”ג מהרש”א ”שהשגחתו ית’ ב”ה הוא בכל דבר יותר בארץ ישראל . . כי חפצו ורצונו בה”, ולכן היא שותה מי גשמים דווקא, משום שבכך ניכר כיצד הברכה מגיעה ישר מהקב”ה.

ונמצא, שארץ ישראל היא עניין של חיבור רוחניות וקדושה בדבר גשמי. הלא אין מדובר כאן אודות העבודה הרוחנית שבארץ ישראל, אלא אודות הארץ הגשמית בעצמה, ש”עיני ה’ אלוך בה”, והדבר מתבטא גם בירידת הגשמים ושאר עניינים גשמיים שבה.

וממילא, הרי כל מצווה היא בדוגמת ארץ ישראל, כי כשם שבארץ ישראל יש הכנסת קדושה בארץ גשמית, כך בכל מצווה מכניס היהודי קדושה בעניינים גשמיים, והופך אותם ל”דירה לו ית’”.

ולכן נאמרה פרשת המרגלים, שהיא יסוד בכל עבודת האדם, דווקא לגבי הכניסה לארץ, כי ארץ ישראל היא מעין העבודה של קיום המצוות בדברים גשמיים.

וזוהו טעם קריאת הפרשה, עם כל המצוות שבה, בשם ”שלח”, כי באמת שילוח מרגלים היא עבודה יסודית ועיקרית בנוגע לקיום כל המצוות: הדבר ודאי שאפשר לקיימן, תוכנן הוא לעשות דירה לו ית’ בתחתונים, ויש לקיימן בדרך הטבע דוקא. ונמצא ששילוח המרגלים לתור את ארץ ישראל לפני הכניסה אליה, הוא תוכן כל שאר המצוות שנאמרו בפרשה זו.